

تبیین عوامل پایداری جامعه در نهج البلاغه / محکmat آراء جامعه شناسی مؤید سخنان حضرت امیر(ع)

یک پژوهشگر با مقایسه سخنان حضرت علی(ع) درباره خصوصیات جوامع مختلف و مسائلی که جامعه شناسان کلاسیک مطرح می کنند، تأکید کرد....

یک پژوهشگر با مقایسه سخنان حضرت علی(ع) درباره خصوصیات جوامع مختلف و مسائلی که جامعه شناسان کلاسیک مطرح می کنند، تأکید کرد: محکmat آراء جامعه شناسی مؤید نظریه ای است که از نهج البلاغه استخراج شده است. به گزارش خبرنگار مهر، سومین کنفرانس بین المللی «تفکر اجتماعی و جامعه در خاورمیانه و شمال آفریقا» صبح امروز چهارشنبه 20 آذر به مدت دو روز در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، آغاز به کار کرد.

در نشست «مسئله بومی و جهانی در علوم اجتماعی» این کنفرانس، حجت الاسلام غلامرضا صدیق اورعی مربی گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد به ارائه مقاله خود با عنوان «عوامل پایداری جامعه در نهج البلاغه» پرداخت و گفت: سازمان اجتماعی عبارت است از افراد دارای تعامل نسبتاً مستمر با احساس پیوستگی و دارای تمایز در موقعیتها، نقشها و پایگاههای اجتماعی، خانواده، مدرسه، سازمانهای بوروکراتیک حکومتی، شرکتهای بزرگ اقتصادی، احزاب و اجتماعات بزرگ مانند شهرها و نیز جامعه ها همگی مصادیق سازمان اجتماعی هستند.

وی افزود: جامعه شناسان کلاسیک درباره سطح کلام جوامع اندیشیده اند و مسأله هر کدام متفاوت از دیگران بوده است؛ مسأله «کنت» به استمرار تعامل مربوط است و مسأله «وبر» به تعامل از حیث معنای آن مربوط می شود. احساس پیوستگی مسأله محوری «دورکیم» است پیدایش و رشد تمایزهای اجتماعی، خصوصاً تمایز در موقعیتها و نقشها مورد توجه «اسپنسر» بود و «مارکس» به تمایز در پایگاه اجتماعی می اندیشید. پس می توان از نتایج تحقیقات آنها مجموعه منسجمی تدارک دید تا ابعاد گوناگون سازمان اجتماعی بهتر شناخته شود.

صدیق اورعی در ادامه با توجه به مسأله جامعه شناسان کلاسیک؛ به عوامل دوام جامعه از دیدگاه نهج البلاغه پرداخت و گفت: جمع بندی ویژگیهای جوامع قابل دوام و موفق در نهج البلاغه و مقایسه با ویژگیهای جوامع دچار انحطاط در کلام حضرت امیر(ع) نشان می دهد که سه امر محوری توحید و یکتاپرستی، الفت و همبستگی زیاد و فراگیر و عدالت توزیعی و کیفی، موجب دوام جامعه ها و موفقیت و بهروزی آنان می شود. فهرست مفصلی از صفات اخلاقی و انواع تعاملهای گرم و نامتقارن در نهج البلاغه آمده است که علی(ع) آنها را از صفات و رفتارهای مردم جامعه های موفق و ماندگار شمرده است و ضد آنها را عامل انحطاط و نابودی جوامع دانسته است. صفات و اعمال که در جمع بندی نهایی یا در یکی از سه مؤلفه فرهنگی- ساختاری ذکر شده قرار می گیرند و یا به طور یکسان بر دو و یا سه عنصر یاد شده اثر می گذارند و آنها را تأمین می کنند. مثلاً کمک مالی متواضعانه به تهیدستان، هم الفت و همبستگی را شدت می بخشد و هم عدالت توزیعی را فراهم می کند.

وی افزود: نهج البلاغه گاهی جوامعی را که دارای تعاملات سرد بودند را مورد نکوهش قرار می دهد و گاهی از جوامعی تجلیل شده است و گاهی در یک خطبه جوامع با هم مقایسه می شوند. حضرت در توصیف جوامعی که دارای تعاملات سرد هستند از ذلت و سقوط آنها خبر می دهند و یکی از شرایط ضروری برای پایداری جامعه را تعاملات گرم می خوانند و البته تعاملات گرم نابرابر به دلیل اینکه احترام و محبت را افزایش می دهد، استحکام بخش جامعه است. امام علی(ع) در نهج البلاغه به دو موضوع ظلم و عدالت اشاره دارند و می فرماید جامعه ای می تواند پایدار باشد که روابط عادلانه در آن حاکم باشد، با حذف فرض تمایز نمی توان جامعه ساخت و شرط دوام این است که تمایزات برای اکثریت مردم آن جامعه مورد پذیرش باشد و همین را مامعنای عدالت فرض می کنیم.

وی با بیان اینکه تعاملات نابرابر تشدید عدالت می کند، افزود: این تعاملات در ابعاد مختلف می توان شکل گیرد که معادل است با معنای عام زکات که شامل مسائل اقتصادی هم نیست، مثل اینکه در یکی از توصیه های دینی این است که علم را به دیگران بیاموزید که آن را زکات علم بیان می کند و حتی در روایات داریم که زکات آبروی خود را پرداخت کنید یعنی فرد از منزلت سرمایه اجتماعی خود به نفع دیگران استفاده کند.

اورعی تأکید کرد: تعاملات گرم نابرابر نوعی باز توزیع داوطلبانه است لذا به محبت می افزاید. در آثار خواجه نصیر این مسئله را می بینیم که می گوید جامعه برای دوام به عدالت نیاز دارد اما وقتی به محبت رسید الزاماً عدل باقی نمی ماند بلکه سخاوت به میان می آید در این کلام جایگاه محبت را در پایداری جامعه در اولویت قرار می دهد.

این پژوهشگر با مقایسه بیان حضرت علی(ع) و مسائلی که جامعه شناسان کلاسیک با آن روبرو بودند، تصریح کرد: به نظر می رسد می توان نظر استخراج شده از نهج البلاغه را با تعریف سازمان اجتماعی مواجه کرد، یکتاپرستی عنصری فرهنگی است که معنی و جهت تعامل را مشخص می کند. الفت و همبستگی عنصر مقوم در هر گروه و سازمان اجتماعی است و عدالت بهترین شکل تنظیم تمایزها است که توافق بر تمایزات را پسندیده و قابل دوام می سازد و می توان به راحتی درک کرد که محکمت آراء جامعه شناسی مؤید نظریه ای است که از نهج البلاغه استخراج شده است. همه جامعه شناسان بر تعامل تأکید دارند و عدم تعامل را منجر به تغییر ناخواسته اجتماعی می دانند. با نگاه مشترکی که از ادراک جامعه شناسی کلاسیک به دست می آید به این نتیجه می رسیم که اگر این سازمان اجتماعی تعاملاتش مبتنی بر محبت باشد و تمایزاتش علاوه بر عدالت و الفت و همبستگی به وسیله بازتولید عدالت پیش برود، جامعه پایدار خواهد بود.

سومین کنفرانس بین المللی تفکر اجتماعی و جامعه در خاورمیانه و شمال افریقا به همت انجمن جامعه شناسی ایران و پژوهشگاه علوم انسانی و با حمایت انجمن بین المللی جامعه شناسی در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی برگزار شد.